

بررسی و تحلیل درجه توسعه یافتگی شهرستان های استان لرستان با استفاده از مدل TOPSIS

حسین نظم فر^۱، بهزاد پادروندی^۲

اردبیل، دانشگاه محقق اردبیلی، دانشکده علوم انسانی، گروه جغرافیا

nazmfar@yahoo.com:

چکیده

دستیابی به توسعه پایدار به منظور بهره برداری مناسب از منابع، ایجاد رابطه متعادل و متوازن میان انسان، اجتماع و طبیعت هدف آرمانی برنامه ریزان و مدیران توسعه تلقی می شود. وزمانی امکان پذیر می گردد که چارچوبی مناسب برای انتخاب شاخص ها و معرف های توسعه پایدار و ابزار کارآمد به منظور تجزیه و تحلیل و سنجش و ارزیابی آن فراهم باشد. بنابراین هدف اصلی این مقاله شناسایی و ارزیابی توسعه پایدار شهرستان های استان لرستان و ارائه راهکارهای بهینه جهت دستیابی به توسعه پایدار در منطقه می باشد. روش پژوهش توصیفی - تحلیلی می باشد و از مدل چند متغیره تکنیک تاپسیس برای سنجش توسعه پایدار استفاده شده است. بر این اساس شهرستان های استان لرستان در شاخص های بهداشتی - درمانی، ارتباطی و زیربنایی، آموزشی، اقتصادی و شاخص جمعیت مورد بررسی و تحلیل قرار گرفتند. نتایج پژوهش نشان می دهد که شهرستان های خرم آباد و بروجرد و شهرستان های پل دختر و دلفان به ترتیب بالاترین و کمترین میزان پایداری را از لحاظ شاخص های توسعه را دارا می باشند؛ لذا جهت ایجاد تعادل در منطقه در راستای تمرکززدایی لزوم توجه به شهرستان های محروم استان پیشنهاد می شود.

کلیدواژه ها: برنامه ریزی، توسعه پایدار، استان لرستان، مدل TOPSIS

۱- مقدمه

تاکنون همه شاخه های دانش بشری، هر یک به نحوی عامل توسعه را مورد سنجش و ارزیابی قرار داده اند، و هر کدام به نحوی توانسته اند گوشه هایی از واقعیت ها را نشان دهند در این میان شاید تنها شاخه ای از علوم که می تواند با مفهوم توسعه میان رابطه انسان و طبیعت اداری کند، دانش جغرافیاست (رضوانی، ۱۳۸۰: ۲۵). در ده سال اخیر، مفاهیم مختلفی از توسعه پایدار ارائه شده است، که بیشتر بخش های آن را شاخه های مختلف جغرافیا تشکیل می دهد. چنان که از توسعه پایدار شهری، مفاهیمی مثل (شهر سبز)، (بوم شهر)، (شهر قابل زندگی)، (شهر چاره جو) و (شهر محیطی) نام می برند که

۱- استادیار گروه جغرافیا ی دانشگاه محقق اردبیلی

۲- دانشجوی کارشناسی ارشد جغرافیا و برنامه ریزی شهری دانشگاه محقق اردبیلی

همه این‌ها از بار قوی‌جغرافیایی خبر می‌دهند. ملاحظه می‌شود که قلمرو یارادایم توسعه پایدار، تنها به حفاظت از محیط‌زیست طبیعی و حیات وحش محدود نمی‌شود. مفاهیمینظیر شهر، روستا، انرژی، عدالت اجتماعی، توزیع عادلانه ثروت، مشارکت مردم در تصمیم‌گیری‌ها و برنامه ریزی‌ها را شامل می‌گردد. در واقع همه زوایایزندگی انسان امروزی و نسل‌هایآینده را در برمیگیرد. توسعه پایدار، به همان میزانی که ابعاد جهانی دارد به همان نحو نیز دارای ابعاد محلیمی باشد. یعنی در توسعه پایدار یک نوع کنش متقابل بینفرایندهایمحلی و جهانیدیدهمی شود و چون نواحیجغرافیایی، سیستم‌هایبازیمی باشند در نتیجه به همگرایینواحیهایی با سایر نواحی و کل سیاره زمین برخورد می‌کنیم که پیش از پیشبیشتر مسائل توسعه پایدار را در قلمرو دانش جغرافیا قرار می‌دهد (شکوئی، ۱۳۸۴: ۲۶۸). امروزه دستیابی به رشد و توسعه پایدار از مباحث عمده کشورها به ویژه کشورهای در حال توسعه به شمار می‌رود. کشورهای در حال توسعه جهت جبران عقب ماندگی‌ها، فرار از فقر سیاسی، اقتصادی و فرهنگی و... برای رسیدن به توسعه متعادل و همه جانبه که منجر به بهبود زندگی همه انسان‌ها گردد نیازمند شناخت صحیح و برنامه ریزی‌های مناسبوبهینه در سطح ملی و منطقه ای هستند. شکاف رو به تزاید فقر و غنی در سطح ملی و منطقه ای و بحرانهای زیست محیطی در نیم قرن اخیر همه شواهدی بر عدم موفقیت کاملاً اهداف و راهبردهای توسعه است (صرافی، ۱۳۷۵: ۶۳). برنامه ریزان و کارشناسان، ضرورت توسعه متعادل را به دلایلمختلفی مطرح می‌کنند: اول، تأمین عدالت اجتماعی به منظور برخورداری عادلانه و مناسب مناطق مختلف از امکانات، دوم ملاحظات سیاسی به عنوان عاملیبرایکاهشناآرامیهایسیاسی و سوم ملاحظات اقتصادی و اجتماعیکه باعث جلوگیری از مهاجرت و تمرکز می‌شود. بر این پایه قانون اساسیجمهوریاسلامیایران، دولت را موظف به پی‌ریزی اقتصاد صحیح و عادلانه براینتنظیمبرنامه‌هایاقتصادی عدالت محور جهت ایجاد رفاه و رفع فقر و برطرف ساختن محرومیت و تأمین عدالت اجتماعی نموده است.

به نظر می‌رسد توسعه استان لرستان به رغم اجرای چند برنامه توسعه، همچنان در سایه عدم تعادل و توازن در توزیع امکاناتباقی مانده است. توزیع نابرابر امکاناتنتیجه مهاجرتناپذیرتر مرکزهایشدیدجمعیت، فعالیت‌ها و خدمات در بعضی مناطق و وزن کم و ناموزونجمعیت، فعالیت‌ها و خدمات در مناطق دیگر است که باعث تشدیدجریانهایجمعیتیگردیده و مسئولان را با مشکلاتتعدیده‌ای مواجه ساخته است. اینپدیده باعث منفعل ماندن شهرهایکوچک و روستاها در جریانحیاتاقتصادی مناطق، متحرک شدن بیش از پیشجمعیتشهرهایکوچک و غیرقابل مهار شدن رشد جمعیتشهرهای بزرگ شده و طبیعی است کهتمرکزهایفزايندهمذکورمشکلاتزیادی را در مرحله اجرا برایمدیران و تصمیمگیرانبوجود آورده است. بر همین اساس به نظر می‌رسد هیچ طرح و برنامه‌ای قادر نخواهد بود بر این عدم تعادل‌ها غلبه نموده و تشدید آن را مهار کند مگر با ضرورت توجه به پخشایشصحیحامکانات و خدمات اجتماعی.

شناخت نابرابری‌ها و عدم تعادل‌ها در چارچوب محدوده‌هایجغرافیایی مختلف قابل طرح می‌باشداینمحدوده‌هایجغرافیایی شامل سطوح بین‌المللی، ملی، منطقه‌ای و محلی است و لازمه گام برداشتن در این راستا شناخت وضعیت موجود هریک

از اجزاء مجموعه‌های برنامه‌ریزی اعم از کشور، استان، شهرستان و بخش و در نتیجه‌ی بردن به اختلافات و تفاوت‌های موجود و سیاست‌گذاری در جهت رفع و کاهش نابرابریها در هریک از اجزاء این مجموعه می‌باشد.

در این زمینه توجه به نابرابریهای منطقه‌ای در قالب شاخص‌ها، از جمله مهمترین ابزارهای برنامه‌ریزی به شمار می‌رود که از طریق آن برنامه‌ریزان قادر به ارزیابی نتایج اجرا بر برنامه‌ها در بستر محدوده‌های جغرافیایی خواهند بود. این موضوع در صورتیکه بصورت منطقی و علمی مورد توجه برنامه‌ریزان قرار گیرد می‌تواند نقاط ضعف و قدرت برنامه‌ریزی را در بخش‌های مختلف به شکل بارز نمایان ساخته و مناطق برنامه‌ریزی را از نظر میزان برخورداری در قالب سلسله مراتب و واحدهای همگن مشخص نماید.

نحوه پخشایش امکانات و خدمات، با بررسی تطبیقی شاخص‌های مختلف اقتصادی، اجتماعی و کالبدی در مناطق مختلف نسبت به همدیگر روشن می‌شود. شاخص‌ها می‌توانند وضعیت محدوده‌های مختلف جغرافیایی را بصورت تطبیقی نشان داده و آن‌ها را از نظر امکانات و تنگناها رده‌بندی کرده و اولویت بخشند. بدین ترتیب به یاری این شاخص‌ها باید بتوانیم مقابله با تنگناهای محدوده‌های مختلف جغرافیایی را از منظر میزان بهره‌مندی از خدمات، زیربنایها و ... ارائه داده و ابزار لازم را برایتصمیم‌گیری و تعیین اهداف فراهم کنیم.

در این مقاله برای ارزیابی توسعه پایدار شهرستان‌های استان لرستان ۱۵ شاخص (جمعیتی، اقتصادی، بهداشتی و درمانی، ارتباطی و زیربنایی آموزشی) مورد بررسی قرار گرفته است. در نهایت با بررسی این شاخص‌ها، به سطح بندی شهرستان‌های استان در سه سطح برخوردار، نیمه برخوردار و عدم برخوردار پرداخته شده است.

۱-۱- فرضیات تحقیق

- به نظر می‌رسد بین شهرستان‌های استان لرستان از لحاظ شاخص‌های توسعه عدم تعادل وجود دارد.
- به نظر می‌رسد شهرستان‌های استان لرستان از مدل مرکز - پیرامون تبعیت می‌کند.

۲- ادبیات پژوهش

۱-۲- تاریخچه و مفهوم توسعه پایدار

ایده توسعه ابتدا در سال ۱۹۴۹ توسط ترومن رئیس جمهور وقت آمریکا مطرح گردید (وارثی و دیگران، ۱۳۸۷: ۴۷). واژه توسعه پایدار را برای اولین بار به طور رسمی براننت لند در سال ۱۹۸۷ (۱۳۶۶ شمسی) در گزارش «آینده مشترک ما، مطرح کرد (زیاری، ۱۳۸۰: ۳۷۳). یعنی توسعه ای که بتواند نیازهای نسل امروز را بدون به مخاطره انداختن نیازهای نسل آینده تامین نماید (Chozen, 2002: 132). توجه به مسائل زیستمحیطی در سطح جهان، پس از تشدید فعالیت‌های آلوده کننده در دهه ۱۹۵۰ و ۱۹۶۰ (۱۳۳۰ و ۱۳۴۰ شمسی) آغاز شد. در سال ۱۹۶۸ (۱۳۴۷ شمسی) مجمع سازمان ملل متحد

تصمیم به گزارش کنفرانس بین‌المللی محیط‌زیست گرفت. به دنبال آن، اولین کنفرانس جهان در ژوئن ۱۹۷۲ (مرداد ۱۳۵۱) در استکهلم برگزار شد. حاصل کار کنفرانس، صدور بیانیه‌ی زیست انسان و برنامه عملی و ۱۰۶ توصیه نامه بود که در تمام آن‌ها وابستگی انسان به محیط‌زیست و چگونگی شکل دهی آن بیان شده است. در نتیجه‌ی این کنفرانس کمیته محیط‌زیست تأسیس شد. این کمیته به ریاست برانت لند، مسایل و برنامه زیست‌محیطی جهان را بررسی و در سال ۱۹۸۷ (۱۳۶۶ شمسی)، گزارش «آینده مشترک ما را به سازمان ملل ارائه کرد. در ژوئن ۱۹۹۲ (خرداد ۱۳۷۱ شمسی) همزمان با بیستمین سالگرد کنفرانس استکهلم، کنفرانس با حضور سران کشورها در ریو (برزیل) برگزار شد. این کنفرانس که «کنفرانس زمین» نامیده شد، فعالیت‌های بیست ساله بین‌المللی و ملی را در زمینه‌های زیست‌محیطی ارزیابی کرد که دستاورد این کنفرانس ارائه نظریه توسعه پایدار است (همان منبع: ۳۷۴). توسعه فقط حفاظت از محیط‌زیست نیست بلکه شامل جنبه‌های اقتصادی و اجتماعی هم می‌شود؛ و فرایند تغییر در بهره‌برداری از منابع، هدایت سرمایه‌گذاری‌ها، جهت‌گیری و به کارگیری تکنولوژی مناسب و تغییرات نهادی که از جمله نیازهای نسل امروز و آینده هستند را دارد (Camagni and Others, ۱۹۹۸: ۱۰۷) اما این که آیا توسعه پایدار را یک مفهوم ارزش و مفید برای برنامه ریزانی باشد یا نه؟ تاکنون با پاسخ‌های متضادی همراه بوده است. بعضی از محیط‌گرایان بر این باورند، که اگر توسعه پایدار امری ضروری است، بنابراین بایستی امکان عملی شدن آن وجود داشته باشد (Compoell and others, ۱۹۹۶: ۳۰۱). بنابراین هدف اصلی توسعه پایدار این است که برای هر کس در هر زمان و در همه جا فرصت‌هایی را برای افراد جامعه فراهم نماید. توسعه پایدار کیفیت زندگی، یکپارچگی جامعه، مشارکت و محیط سالم را برای همه فراهم می‌کند (Diamantini and Zanon, ۲۰۰۰: ۳۰۵).

۳- روش تحقیق

نوح تحقیق کاربردی و توسعه‌ای بوده و روش بررسی آن «توصیفی-تحلیلی» است. جامعه آماری ۹ شهرستان استان لرستان بر اساس تقسیمات سیاسی-اداری ۱۳۸۸ است. اطلاعات مورد نیاز از سرشماری‌های عمومی نفوس و مسکن، سالنامه آماری، استانداری، اداره منابع طبیعی، سازمان محیط زیست، اداره آموزش و پرورش، جمع آوری شده است. شاخص‌های مورد بررسی ۱۵ شاخص در بخش‌های جمعیتی، اقتصادی، بهداشتی و درمانی، حمل و نقل و ارتباطات و آموزش است. برای تجزیه و تحلیل از مدل‌های کمی برنامه ریزی مثل تکنیک تصمیم‌گیری چند معیاره تا پسیس استفاده شده است.

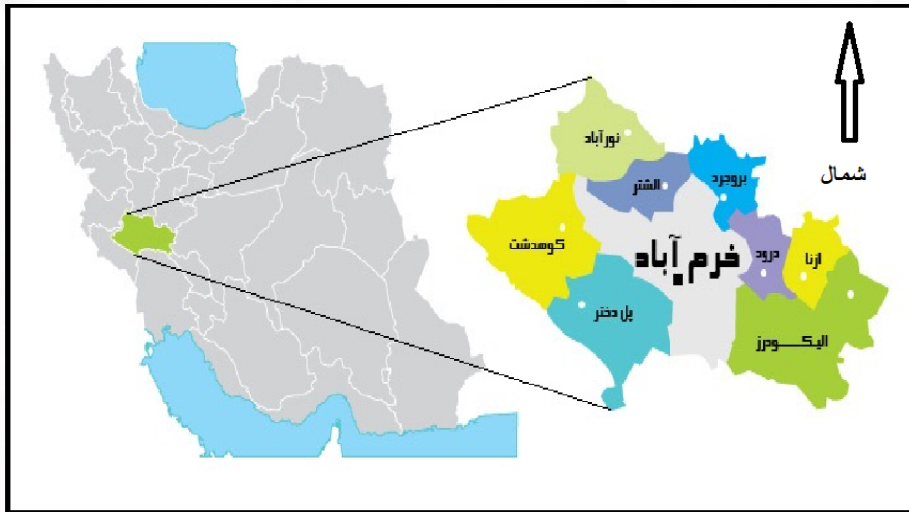
۴- محدوده مورد مطالعه

لرستان یکی از استان‌های غربی ایران است. این استان ۲۸۰۲۹۴ کیلومتر مربع مساحت دارد و در سرشماری سال ۱۳۸۵، جمعیت آن ۱۰۷۱۶۰۵۲۷ نفر گزارش شده است. این استان سیزدهمین استان ایران از نظر جمعیت می‌باشد و یکی

از استان های پرجمعیت ایران به شمار می رود. خرم آباد مرکز استان است. طبق آمار سال ۱۳۸۵، خرم آباد بیستمین شهر بزرگ کشور است. این استان، از شمال به استان های مرکزی و همدان؛ از جنوب به استان خوزستان؛ از شرق به استان اصفهان و از غرب به استان های کرمانشاه و ایلام محدود است. لرستان سرزمینی کوهستانی است و غیر از چند دشت محدود، سراسر آن را کوه های زاگرس پوشانده است. اشترانکوه با ۴۰۵۰ متر ارتفاع بلندترین نقطه استان و پست ترین نقطه آن در جنوبی ترین ناحیه استان واقع شده و حدود ۵۰۰ متر از سطح دریا ارتفاع دارد. [Www.lorestan.ir](http://www.lorestan.ir)

شکل ۱ - موقعیت جغرافیایی محدوده مورد مطالعه

جدول ۱ - شاخص های مورد مطالعه [۳]

شاخص ارتباطی	شاخص بهداشتی و درمانی	شاخص آموزشی	شاخص اجتماعی	شاخص جمعیتی
تراکم کل راه	درصد جمعیت تحت پوشش خانه های بهداشت	نرخ باسوادی جمعیت شهرنشین	نرخ بیکاری	جمعیت
سهم راه های آسفالتی از کل راه های روستایی	تعداد پزشک به ازای هر ده هزار نفر	نرخ باسوادی جمعیت روستایی	میزان تولید غلات	تراکم جمعیت
نقاط روستایی دارای ارتباط تلفن	سرانه مرکز آموزشی و درمانی به ازای هر صد هزار نفر	تعداد کل دانش آموزان شهرستان	نرخ بیکاری	جمعیت شهرنشین

۵- مراحل مدل تاپسیس

الگوریتم تاپسیس به عنوان یک تکنیک تصمیم گیری چندشاخصه برای الویت بندی شاخص ها استفاده می شود که به تکنیک وزن دهی حساسیت بسیار کمی داشته است.

۱-۵- روشهای استاندارد سازی و وزندهی نقشه های معیار

داده های معیار مورد استفاده در تحقیق حاضر در مقیاسهای متفاوتی قرار بر همین اساس برای از بین بردن اثر مقیاسهای متفاوت و تبدیل همه آنها به یک مقیاس استاندارد در حدفاصل صفر تا یک، از روش مبتنی بر دامنه نمره استفاده شد. در اینرویه، معادلات ذیل مورد استفاده قرار می گیرد (مالچفسکی، ۱۳۸۵: ۲۱۳-۲۱۲):

$$= \frac{x_{ij} - x_j^{\min}}{x_j^{\max} - x_j^{\min}} x_{ij} \quad (1)$$

$$= \frac{x_j^{\max} - x_{ij}}{x_j^{\max} - x_j^{\min}} x_{ij} \quad (2)$$

در معادلات فوق x_{ij} معرف نمره استاندارد شده در رابطه با گزینه A_m و صفت A_m است؛ x_{ij}^{\max} معرف نمره خام و x_j^{\max} نشانگر نمره حداکثر برای صفت A_m است؛ x_j^{\min} نشان دهنده نمره حداقل برای صفت A_m و $x_j^{\max} - x_j^{\min}$ نشانگر دامنه ارزشهای مربوط به صفت A_m است. ارزشنمرات استاندارد شده می توانند در حدفاصل ۰ تا ۱ قرار بگیرند.

۲-۵- روش وزن دهی داده ها

در تحقیق حاضر برای تعیین وزن معیارها از روش مقایسه ای دو بدو که در ذیل روش فرایند تحلیل سلسله مراتبی (AHP) مورد استفاده قرار می گیرد، استفاده به عمل آمد. در این روش، تا اندازه زیادی از پیچیدگی مفهومی مطرح در تصمیم گیری کاسته می شود، زیرا در هر زمان معین تنها دو مولفه، مورد توجه قرار می گیرند (غفاری گیلانده، ۱۳۸۰: ۱۱۶).

۶- شاخص های تحقیق

۱-۶- شاخص جمعیت:

شاخص های مورد بررسی در این بخش شامل تراکم، نرخ رشد جمعیت شهری و جمعیت شهرستان است.

۲-۶- شاخص اقتصادی:

از مهمترین تاثیر گذارترین شاخص های مورد بررسی در این قسمت شاخص درآمد سرانه، نرخ بیکاری و میزان تولید غلات است.

۳-۶- شاخص بهداشتی و درمانی:

شاخص های مورد بررسی در این قسمت درصد جمعیت تحت پوشش خانه بهداشت، تعداد پزشک به ازای هر ده هزار نفر و سرانه مرکز بهداشت به ازای هر صد هزار نفر است.

۴-۶- شاخص های حمل و نقل ارتباطات:

این شاخص ها شامل تراکم کل راه های شهرستان، سهم راه های روستای آسفالتی و نقاط روستایی دارای تلفن است.

۵-۶- شاخص آموزشی:

شاخص های استفاده شده در این بخش شاخص درصد باسوادی جمعیت شهری، درصد باسوادی جمعیت روستایی و تعداد کل دانش آموزان شهرستان است.

۷- اولویت بندی گزینه ها بر اساس مدل (TOPSIS)

در روش های مبتنی بر نقطه ایده آل، مرتب سازی مجموعه ای از گزینه ها، بر پایه انفکاک آن ها از نقطه ایده آل صورت می پذیرد. تکنیک مرتب سازی اولویت گذاری بر مبنای امتیاز مشابهت به راه حل ایده آل (TOPSIS) یکی از متداول ترین این روش ها محسوب می شود. بر اساس این تکنیک بهترین گزینه، گزینه ای است که به طور همزمان، نزدیک ترین واحد به نقطه ایده آل و دورترین واحد از نقطه ایده آل منفی باشد. TOPSIS، هم مستلزم افزایش و هم مستلزم کاهش است. هر چه ارزش صفت بزرگ تر باشد گزینه بهتر می باشد و هم مستلزم کاهش است. هر چه ارزش صفت کوچک باشد، گزینه بهتر است. از امتیازات مهم این روش آن است که به طور همزمان می توان از شاخص ها و معیارهای عینی و ذهنی استفاده نمود. با این حال لازم است در این مدل جهت محاسبات ریاضی، تمامی مقادیر نسبت داده شده به معیارها از نوع کمی بوده و در صورت کیفی بودن نسبت داده شده به معیارها، می باید آن ها را به مقادیر کمی تبدیل نمود. اگر چه روش TOPSIS را می توان هم در محیط رستری و هم در محیط برداری مربوط به GIS به کار برد، اما این تکنیک به طور ویژه ای مناسب با ساختار داده های رستری است. روش کار مبتنی بر GIS مشتمل بر مراحل ذیل می باشد:

مرحله اول: تشکیل ماتریس داده ها بر اساس n آلترناتیو و m شاخص. که در آن x_{ij} معرف نمره خام پیکسل i ام در معیار j ام است.

مرحله دوم: در این مرحله با استانداردسازی داده‌ها، دامنه مقادیر (x_{ij}) را که در واحدهای اندازه‌گیری متفاوت (همچون واحد اندازه‌گیر پرتابه‌ای، درصدی و متریک) وجود دارند به یک دامنه استاندارد در حفاصل بین ۰ و ۱ تبدیل و مقادیر استاندارد شده داده‌ها (v_{ij}) را به دست می‌آوریم. در چنین روندی لایه‌های نقشه استاندارد که قابل مقایسه و قابل ترکیب با هم هستند به دست می‌آید.

$$V_{ij} = \begin{bmatrix} v_{11} & v_{12} & \dots & v_{1n} \\ v_{21} & v_{22} & \dots & v_{2n} \\ \dots & \dots & \dots & \dots \\ \dots & \dots & \dots & \dots \\ v_{m1} & v_{m2} & \dots & v_{mn} \end{bmatrix}$$

مرحله سوم: وزن‌ها (w_j) اختصاص یافته به هر صفت را تعیین می‌کنیم؛ مجموع وزن‌ها باید به گونه‌ای باشد که $0 \leq w_j \leq 1$ و $\sum_j w_j = 1$ بدست آید.

مرحله چهارم: با ضرب هر ارزش از لایه صفت استاندارد شده v_{ij} در وزن متناظر بر آن (w_j) ، لایه-های نقشه استاندارد شده وزنی را ایجاد می‌نماییم؛ هر سلول از لایه‌ها، حاوی ارزش استاندارد شده وزنی v_{ij} می‌باشند؛

مرحله پنجم: ارزش حداکثر (v_{+j}) را در رابطه با هر یک از لایه‌های نقشه استاندارد شده وزنی، تعیین می‌کنیم (ارزش‌ها تعیین کننده نقطه ایده‌آل هستند)؛ یعنی: $v_{+j} = (v_{max1}, v_{max2}, \dots, v_{maxn})$.

مرحله ششم: ارزش حداقل (v_{-j}) را برای هر لایه نقشه استاندارد شده وزنی، تعیین می‌کنیم (ارزش‌ها تعیین کننده نقطه ایده‌آل منفی هستند) به صورتی که: $v_{-j} = (v_{min1}, v_{min2}, \dots, v_{minn})$ ؛

مرحله هفتم: با استفاده از یک اندازه انفکاک، فاصله بین نقطه ایده‌آل و هر گزینه را محاسبه می‌کنیم، یک انفکاک را می‌توان با استفاده از متریک فاصله اقلیدسی (مستقیم الخط) محاسبه کرد؛

$$s_{i+} = \sqrt{\sum_j (v_{ij} - v_{+j})^2}$$

مرحله هشتم: با استفاده از همان اندازه انفکاک، «فاصله» بین نقطه ایده‌آل منفی و هر گزینه را تعیین می‌کنیم؛

$$s_{i-} = \sqrt{\sum_j (v_{ij} - v_{-j})^2}$$

مرحله نهم: با استفاده از رابطه زیر نزدیکی به نقطه ایده‌آل (C_{i+}) را محاسبه می‌کنیم:

$$C_{i+} = \frac{s_{i-}}{s_{i+} + s_{i-}}$$

به طوری که $0 < C_{i+} < 1$ می‌باشد. براین اساس هر اندازه‌هی که گزینه به نقطه ایده‌آل نزدیک‌تر باشد C_{i+} به سمت ۱ میل می‌کند؛ و

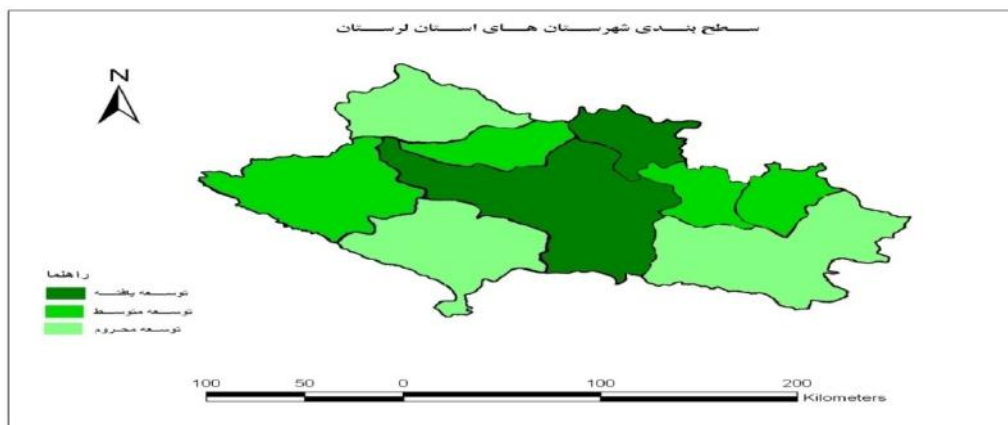
مرحله دهم: گزینه‌ها را بر حسب یکتربینزولی از C_i+ رتبه بندی کرده؛ گزینه‌ای که با بالاترین ارزش از C_i+ همراه باشد بهترین گزینه است (مالچفسکی، ۱۳۸۶: ۳۷۵-۳۷۴)

۸- سطح بندی شهرستانهای استان لرستان با استفاده از مدل تاپسیس براساس شاخص‌های مختلف

بایه‌گیری از مدل تاپسیس به رتبه بندی شهرستان‌های دربخش‌های مختلف پرداخته شد. برابر با بررسی‌ها صورت گرفته در شاخص‌های جمعیتی شهرستان خرم آباد به عنوان برخوردارترین شهرستان پل دختر به عنوان محروم‌ترین شناخته شد.

جدول ۲- سطح بندی کلی شهرستان‌ها براساس میزان خروجی تاپسیس

شهرستان خرم آباد	۸۸۷۵٪	مقدار تاپسیس	شهرستان‌های برخوردار
شهرستان بروجرد	۸۰۶۸٪	مقدار تاپسیس	
شهرستان دورود	۵۵۲۸٪	مقدار تاپسیس	شهرستان‌های نیمه برخوردار
شهرستان ازنا	۵۴۸۷٪	مقدار تاپسیس	
شهرستان سلسله	۴۸۳۱٪	مقدار تاپسیس	
شهرستان کوه‌دشت	۴۶۸۴٪	مقدار تاپسیس	شهرستان‌های عدم برخوردار
شهرستان الیگودرز	۴۱۵۰٪	مقدار تاپسیس	
شهرستان دلفان	۳۸۷۵٪	مقدار تاپسیس	
شهرستان پل دختر	۲۱۱۸٪	مقدار تاپسیس	

نقشه (۲) سطح بندی کلی شهرستان‌ها براساس میزان خروجی تاپسیس

۹- بحث و نتیجه گیری

در این مقاله به بررسی و تحلیل سطوح توسعه یافتگی شهرستان‌های استان لرستان بر اساس شاخص‌های پایداری در سال ۱۳۸۸ پرداخته شد. روش پژوهش توصیفی و تحلیلی است و از مدل تاپسیس استفاده شده است. نتایج یافته‌ها نشان می‌دهد در زمینه شاخص‌های تلفیقی از مجموع ۹ شهرستان در سال ۸۸ سه شهرستان خرم‌آباد، بروجرد و توسعه یافته و چهار شهرستان دورود، کوهدشت، ازنا و سلسله در حال توسعه و شهرستان‌های پل دختر، دلفان و الیگودرز توسعه نیافته هستند و عامل مختلفی از جمله عامل طبیعی، اقتصادی، نارسایی در برنامه‌ریزی‌ها، اینابرابری‌ها به وضوح دیده می‌شود و با مقایسه شهرستان‌ها مشخص می‌شود که خرم‌آباد منابع، نیروی انسانی و سرمایه را به خود جذب کرده است و به صورت مرکز - پیرامون عمل کرده و اینابرابری‌ها روز بروز تقویتی می‌شود.

تعیین هدف و راهبردهای فضایی توسعه پایدار شهرها، بر اساس نقاط قوت و ضعف توسعه‌ای شهرستان‌ها مشخص شده است. برای برنامه‌ریزی مناسب جهت تخصیص بهینه منابع به شناخت میزان برخورداری شهرستان‌های استان از شاخص‌های توسعه نیازمندیم تا از این طریق بتوان با بکارگیری نیروها و پتانسیل‌های موجود در شهرستان‌ها به توسعه متعادل و همه‌جانبه که رفاه و سعادت تمامی افراد را به دنبال داشته باشد دست یابیم. در این مقاله توسعه پایدار شهرستان‌های استان لرستان در شاخص‌های جمعیت، آموزشی، بهداشتی و درمانی، ارتباطی و زیربنای اقتصادی با استفاده از مدل تاپسیس مورد بررسی قرار گرفت؛ و سپس به سطح بندی شهرستان‌ها در سه سطح پرداخته شد. که در مجموع شاخص‌های شهرستان‌های خرم‌آباد، بروجرد و سلسله در سطح برخورداری شهرستان‌های دورود، ازنا، سلسله و کوهدشت در سطح نیمه برخورداری و شهرستان‌های الیگودرز، دلفان و پل دختر در سطح عدم برخورداری هستند.

۱۰- پیشنهادات

- افزایش اشتغال و کاهش بیکاری در شهرستان‌های پایداری استان.
- توانمندسازی بخش‌های بهداشتی - درمانی جهت دستیابی همگانی به خدمات درمانی و گسترش پوشش بیمه‌های اجتماعی.
- بهبود وضعیت اقتصادی و کاهش بیکاری از طریق تمرکز زدایی صنعتی از برخی شهرهای بزرگ نظیر خرم‌آباد و استقرار آن‌ها در شهرستان‌های محروم؛
- حمایت از تولیدات کشاورزی در جهت کاهش مهاجرت‌های شهری و روستایی به خصوص شهرستان‌هایی که از لحاظ درآمد وابستگی بیشتری به کشاورزی دارند
- توجه به راه‌های ارتباطی و موقعیت نسبی شهرستان‌ها که عامل اصلی توسعه یافتگی استان است.

منابع و ماخذ

- ۱- شکوئی، حسین، (۱۳۸۴)، فلسفه های محیطی و مکتب های جغرافیایی، چاپ دوم، انتشارات گیوتاشناسی، تهران.
- ۲- زیاری، کرامت الله (۱۳۸۰)، توسعه پایدار و مسئولیت برنامه ریزان شهری در قرن بیست و یکم، مجله دانشکده ادبیات و علوم انسانی دانشگاه تهران.
- ۳- آمارنامه سازمان مدیری و برنامه ریزی استان لرستان، ۱۳۸۸
- ۴- صرافی، مظفر، توسعه پایدار و مسئولیت برنامه ریزان شهری، مجله معماری و شهرسازی، شماره ۱۲، تهران، ۱۳۷۵
- ۵- موسی کاظمی محمدی، سیدمهدی و شکوئی، حسین (۱۳۸۱)، سنجش پایداری اجتماعی توسعه شهر قم، فصلنامه پژوهش های جغرافیایی، تهران.
- ۶- غفاری گیلانده، عطا، (۱۳۸۰)، ارزیابی نظام توسعه کالبدی شهری و آرایه الگوی مناسب توسعه کالبدی در قالب مدل توسعه پایدار زمین در شهر اردبیل، پایان نامه کارشناسی ارشد جغرافیا و برنامه ریزی شهری، دانشگاه تربیت مدرس، تهران.
- ۷- مالچفسکی، یاجک، (۱۳۸۵)، سامانه های اطلاعات جغرافیایی و تحلیل تصمیم چندمعیاری، ترجمه اکبر پرهیزگار و عطا غفاری گیلانده، تهران، انتشارات سمت، چاپ اول.
- ۸- وارثی، حمیدرضا، زنگی آبادی علی و حسین یغفوری (۱۳۸۷)، بررسی تطبیقی توزیع خدمات عمومی شهری از منظر عدالت اجتماعی مطالعه موردی (زاهدان)، مجله جغرافیا و توسعه، شماره ۱۱.
- (۹) - Camphell, scot, (۱۹۹۶) "Growing Cities, just Cities? Urban Planning And The Contradictions of Sustainable Development", Journal of American Planning Association. Vol, ۲, No ۳, P: ۳۰۱.
- (۱۰) - Cozens, P M, (۲۰۰۲) Viewpoint Sustainable Urban Development and Crime Prevention Through Environmental Design for the British City. Towards an Effective Urban Environmentalism for the ۲۱st Century, www.elsevier.com/locate/eiar.
- (۱۱) - Diamantini, Dorado. And Bruno Zanon. (۲۰۰۰) , "planning the urban sustainable development the case of the plan for the province of Trento, Italy, Elsevier Science Ltd.

This document was created with Win2PDF available at <http://www.win2pdf.com>.
The unregistered version of Win2PDF is for evaluation or non-commercial use only.
This page will not be added after purchasing Win2PDF.